

Kognitionsverber og kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement

Kasper Boye, Anders Andersen
& Elisabeth Engberg-Pedersen

Abstract

Many Danish cognition verbs take both indicative and infinitive complements. We examine what the contrast between the two complement types codes. The literature offers two answers. One is that the contrast has to do with coreferentiality: if the cognition verb's primary argument is coreferential with the primary argument of the complement, the complement tends to be infinitive; if not, the complement must be indicative. The other answer concerns the contrast between propositions and states-of-affairs: the indicative complement designates a proposition, the infinitive complement a state-of-affairs. Corpus studies support both answers. They also support an analysis of indicatives as proposition markers. But infinitives cannot – straightforwardly – be analysed as state-of-affairs markers.

Nøgleord

kognitionsverber, indikativ, infinitiv, komplementering

1. Indledning

En række danske verber kan tage både indikativ- og infinitivkomplement. Det gælder fx sanseverber (1), emotive verber (2) og vidensverber (3)-(4).

(1a)	Jeg så, at hun løb væk.	Indikativkomplement
(1b)	Jeg så hende løbe væk.	Infinitivkomplement
(2a)	Jeg er glad for, at du løb.	Indikativkomplement
(2b)	Jeg er glad for at løbe	Infinitivkomplement

(3a)	Jeg har lært, at jorden er rund.	Indikativkomplement
(3b)	Jeg har lært at lappe cykler.	Infinitivkomplement
(4a)	Jeg glemte, at jeg havde lukket vinduet.	Indikativkomplement
(4b)	Jeg glemte at lukke vinduet.	Infinitivkomplement

Det gælder også kognitionsverber, dvs. verber som *mene* og *tænke* (5)-(6).

(5a)	Jeg tænker, at hun har været syg.	Indikativkomplement
(5b)	Jeg tænker at melde mig syg.	Infinitivkomplement
(6a)	Jeg mente, at hun var i Athen.	Indikativkomplement
(6b)	Jeg mente at være i Athen.	Infinitivkomplement

I denne artikel ser vi nærmere på den sidste gruppe af verber og søger at besvare spørgsmålet, hvad kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement koder. På baggrund af litteraturen kan der opstilles to alternative hypoteser. Den ene er, at konstruktionen med infinitivkomplementet koder, at oversættelsen og komplementet har korreferentielle primære argumenter, mens konstruktionen med indikativkomplementet ikke gør det. Ifølge denne hypotese har kontrasten mellem de to komplementtyper at gøre med kohæsiensikonicitet, mere specifikt: referentiel integration (jf. fx Givón 2001: 50). Den anden hypotese er, at kontrasten udtrykker en kontrast mellem proposition og sagforhold (jf. fx Boye 2012: kap. 4). Hensigten med artiklen er at undersøge, hvilken hypotese der er den rette.

Artiklen er struktureret som følger: I afsnit 2 og 3 uddyber vi de to alternative hypoteser. I afsnit 4 gennemgår vi en korpusundersøgelse, der havde til formål at afgøre, hvilken af de to hypoteser der understøttes bedst empirisk. I afsnit 5 diskuterer vi teoretiske implikationer af undersøgelsens resultater. Afsnit 6 er en sammenfatning.

2. Hypotese 1: Korreferentielle argumenter

Den første hypotese om, hvad kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement koder, har som sagt at gøre med korreferentialitet. Hypotesen er, at konstruktionen med infinitivkomplementet koder, at oversættelsen og komplementet har korreferentielle primære argumenter, mens konstruktionen med indikativkomplementet ikke gør det.

Kontrasten i (6) (gentaget nedenfor) kan tjene som illustration.

(6a)	Jeg mente, at hun var i Athen.	Indikativkomplement
(6b)	Jeg mente at være i Athen.	Infinitivkomplement

I (6a) har oversætningen og komplementet forskellige primære argumenter: Oversætningen har som primært argument *jeg*, mens komplementsætningen har *hun*. Helt i tråd med den første hypotese er komplementet i (6a) derfor et indikativkomplement. I modsætning hertil har oversætningen og komplementet i (6b) samme primære argument: Oversætningens *jeg* må også forstås som primært argument for komplementets *være i Athen*. I (6b) optræder det komplementtagende kognitionsverbum *mene* altså som kontrolverbum, og – igen – helt i tråd med den første hypotese er komplementet i (6b) et infinitivkomplement.

Denne forståelse af kontrasten mellem komplementtyper er forankret teoretisk i begrebet om det, Haspelmath (2008) kalder ‘kohæsionsikonicitet’ (“iconicity of cohesion”). Når der er tale om komplementering, vedrører kohæsionsikonicitet relationen mellem den semantiske og den syntaktiske forbindelse mellem oversætningen og komplementet. I en grundlæggende forståelse af begrebet er kohæsionsikonicitet blot et udtryk for, at en stærkere semantisk forbindelse mellem oversætning og komplement modsvares af en stærkere syntaktisk forbindelse. Kontrasten mellem konstruktionerne i (6a) og (6b) udviser kohæsionsikonicitet, for så vidt som det antages, at et komplement, der har samme argument som sin oversætning, er mere semantisk integreret i denne end et komplement, der ikke har det (Givón 2001: 50). I (6b) er komplementet stærkere integreret i oversætningen end i (6a): I (6b) er *jeg* primært argument både for *mene* og *være i Athen*; i (6a) er *jeg* kun primært argument for *mene*, *hun* er det for *var i Athen*. Denne stærkere semantiske integrering modsvares af en stærkere syntaktisk integrering: Infinitivkomplementet i (6b) er syntaktisk mere integreret i sin oversætning end indikativkomplementet i (6a) i den forstand, at det er mindre selvstændigt. Infinitivkonstruktionen, der kan betragtes som en nominalisering, har færre anvendelsesmuligheder som selvstændig sætning end indikativkonstruktionen.

I en mere specifik forståelse af begrebet kohæsionsikonicitet er begrebet et motiverende princip: En stærkere semantisk forbindelse mellem oversætningen og dens komplement – fx manifesteret ved korreferentielle primære argumenter – motiverer en stærkere syntaktisk integrering af de to sætninger til en samlet, kompleks sætning (Givón 2001: 39-40). Dette princip kan forstås som virkende på et strukturelt plan, hvor det motiverer dannelsen af nye strukturer, men det kan også forstås som et princip, der

motiverer sprogbrugeren, når denne formulerer sig. Med den sidste forståelse er det ingen overraskelse, at man også finder korreferentielle argumenter i konstruktioner med indikativkomplement (7).

(7) Jeg mente, at jeg var i Athen.

I (7) har både oversætningen og undersætningen det primære argument *jeg*, og i lyset af betragtningerne ovenfor må man forvente, at sprogbrugere ville foretrække konstruktionen i (6b) for den i (7). Men man kan ikke forvente, at konstruktioner som (7) helt uddør, så længe kohæsiionsikonicitet opfattes som et motiverende (og ikke tvingende) princip.

3. Hypotese 2: Proposition kontra sagforhold

Den anden hypotese om, hvad kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement koder, har at gøre med kontrasten mellem proposition og sagforhold. Hypotesen er, at indikativkomplement koder en proposition, mens infinitivkomplement koder et sagforhold.

Ved propositioner og sagforhold forstår vi grundlæggende det samme, som Lyons (1977) forstår ved hhv. *third-order entities* og *second-order entities* (jf. også Vendlers (1967) kontrast mellem *facts* og *events*, Loux' (1998) og Svenonius' (1998) kontrast mellem *propositions* og *states-of-affairs* og Dik & Hengeveld's (1991) kontrast mellem *propositional contents* og *states-of-affairs*). Propositioner og sagforhold er to forskellige slags sætningsbetydning. I en traditionel, denotationel forståelse er propositioner denoterbare entiteter, der har en sandhedsværdi (jf. fx Lyons 1977: 445 og Loux 1998: 132), mens sagforhold er denoterbare entiteter, der kan finde sted (Lyons 1977: 443 og Loux 1998: 132). I en kognitiv-funktionel ramme (Boye 2010, 2012: kap. 5) kan kontrasten mellem propositioner og sagforhold forstås som en kontrast mellem to forskellige konstruktioner (*construals*) af langackerske processer (fx Langacker 2008: 112). Propositioner er sproglige tilskyndelser til aktivering af processer, der er konstrueret som refererende. I modsætning hertil er sagforhold sproglige tilskyndelser til aktivering af processer, der ikke er konstrueret som refererende.

Et vigtigt kriterium for sondringen mellem propositioner og sagforhold er, at kun den første betydningstype er forenelig med epistemisk (dvs. evidential eller epistemisk modal) modifikation. Eftersom deklarativer og interrogativer er propositionelle, mens imperativer kun koder sagforhold (fx Boye 2012), betyder det fx, at deklarativer og interrogativer kan modificeres

epistemisk, mens imperativer ikke kan. Sætningen i (8) (jf. Boye 2012: 214) kan læses både som en deklarativ, en interrogativ og en imperativ, men hvis man tilføjer en epistemisk modifikation så som adverbiet *muligvis*, bortfalder således læsningen af sætningen som imperativ (9).

(8)	Så løb du bare væk.		
	a. ‘Så rend du bare væk!’	Imperativ	+
		Sagforhold	
	b. ‘Så rendte du bare væk.’	Deklarativ	+
		Proposition	
	c. ‘Rendte du så bare væk?’	Interrogativ	+
		Proposition	
(9)	Så løb du muligvis bare væk.		
	a. *’Så rend du muligvis bare væk!’	Imperativ	+
		Sagforhold	
	b. ‘Så rendte du muligvis bare væk.’	Deklarativ	+
		Proposition	
	c. ‘Rendte du så muligvis bare væk?’	Interrogativ	+
		Proposition	

Kontraster mellem indikativ- og infinitivkomplement er ved flere lejligheder blevet analyseret som udtryk for kontraster mellem hhv. proposition og sagforhold. Det gælder for komplement til sanseverber som i (1) (fx Dik & Hengeveld 1991; Schüle 2000; Boye 2010), komplement til vidensverber som i (3) og (4) (fx Sørensen & Boye 2015; Kehayov & Boye 2016) og komplement til engelske ytringsverber som i (10) (Sørensen & Boye 2017).

- (10a) She told her that he was leaving.
 (10b) She told him to leave.

I overensstemmelse med kriteriet mulighed for epistemisk modifikation er det et argument for sådanne analyser, at kun de indikative komplement problemfrit lader sig modificere epistemisk. Det gælder for komplement til sanseverber som i (11), komplement til vidensverber som i (12) og komplement til engelske ytringsverber som i (13) (der ses bort fra de i denne sammenhæng irrelevante læsninger af de epistemiske adverbier som havende skopus over en konstituent i komplementet snarere end over hele komplementet).

- (11a) Jeg havde hørt, at Ea **sikkert** løb væk.
 (11b) Jeg havde hørt Ea ***sikkert** løbe væk.
 (12a) Jeg havde glemt, at jeg **sikkert** havde lukket vinduet.
 (12b) Jeg havde glemt ***sikkert** at lukke vinduet.
 (13a) She told her that he was **probably** leaving.
 (13b) She told him to ***probably** leave.

Et andet argument er, at komplementkontrasterne ledsages af en betydningskontrast i det komplementtagende verbum, som der kan redegøres for vha. kontrasten mellem proposition og sagforhold. I (1b) og (11b) må sanseverberne læses som beskrivelser af situationer, hvor referenten for oversættelse *jeg* direkte har hhv. set og hørt den situation, der beskrives af komplementet. I (1a) og (11a) må sanseverberne derimod læses som udtryk for tilegnelse af viden, som ikke nødvendigvis indebærer direkte perception af den situation, der beskrives af komplementet: I (11a) kan jeg'et have fået at vide, at Ea løb væk, af en bekendt eller i en radioudsendelse. (1a) og (11a) beskriver altså tilegnelsen af propositionel viden, mens (1b) og (11b) beskriver perceptionen af en situation.

Der er en tilsvarende forskel på betydningerne af verbet *tell* i (10a) og (10b). I (10b) gengiver *tell* en direktiv sproghandling, mens det i (10a) gengiver en assertiv sproghandling. Igen kan denne forskel forstås som relateret til forskellen på hhv. sagforholdskomplement og propositionelt komplement (Boye 2012: 194-195): Assertive sproghandlinger er propositionelle, mens direktive sproghandlinger ikke er det (jf. ovenfor om deklarativer/interrogativer og imperativer).

Den anden af de to hypoteser, vi efterprøver, er altså, at kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement til kognitionsverber er analog med kontrasten mellem de to komplementtyper i forbindelse med bl.a. sanse-, videns- og ytringsverber.

4. En korpusundersøgelse

I det følgende afrapporterer vi en korpusundersøgelse, der havde til formål at afgøre, hvilken af de to ovenfor opstillede hypoteser der understøttes bedst empirisk. Et indledende spørgsmål var:

1. Hvilke kognitionsverber tillader både indikativ- og infinitivkomplement?

Hovedspørgsmålet var:

2. Er der argumenter for hypotese 1 eller 2?

I forsøget på at besvare dette spørgsmål fokuserede vi på hypotese 2 og på de to mulige argumenter, der kan gives for den: tilstedeværelsen af en betydningskontrast i oversættningens verbum og muligheden for epistemisk modifikation.

- 2a. Ledsages komplementkontrasten af en kontrast mellem to betydninger af kognitionsverberne (analogt med den semantiske kontrast i sansе-, videns- og ytringsverber)?
- 2b. Tillader de to komplementtyper epistemisk modifikation?

Hvis spørgsmål 2a kan besvares positivt, støtter det hypotese 2. Hvis svaret på spørgsmål 2b er, at kun indikativkomplementerne kan modificeres epistemisk, støtter det hypotese 2. Hvis begge komplementtyper kan modificeres epistemisk, svækker det hypotese 2, idet begge typer da kan rumme en proposition. Det kan man forsigtigt tolke som en støtte til hypotese 1.

Genstanden for vores undersøgelse er 18 kognitionsverber:

anslå, antage, estimere, finde, forestille sig, formode, forudsætte, forvente (sig), mene, mistænke, påregne, skønne, sætte, tro, tænke, underforstå, vente, vurdere

Disse 18 verber blev udvalgt på følgende måde: Vi tog udgangspunkt i den gruppe af “meningsverber”, der er attesteret med nominativ-med-at-infinitiv i Boye (2002). Fra denne gruppe frasorterede vi vidensverber, emotive verber og andre faktive verber, hvorefter vi supplerede med verber indhentet ved opslag i *Den danske begrebsordbog* (Nimb et al. 2014). Endelig ekskluderede vi to forældede verber (verber med ganske få forekomster i KorpusDK): *formene* og *supponere*.

4.1. Besvarelse af spørgsmål 1: Attestering af komplementtyper

Spørgsmål 1 – Hvilke kognitionsverber tillader både IND- og INF-komplement? – besvarede vi gennem søgninger i KorpusDK suppleret med Google-søgninger, når der var under 100 forekomster i KorpusDK eller ingen forekomster af en af de to komplementtyper. Resultatet af disse søgninger er, at alle 18 verber blev attesteret med indikativkomplement, og

15 tillige med infinitivkomplement. Tre verber havde altså ingen eller kun ganske få forekomster med infinitivkomplement: *forudsætte*, *sætte*, *underforstå*. Disse verber blev ignoreret i de efterfølgende undersøgelser.

En enkelt kommentar til denne del af vores undersøgelse er på sin plads. Hvis det antages (med Boye & Harder 2018), at indikativ koder proposition, er det ikke overraskende, at alle de 18 udvalgte verber forekommer med indikativkomplement: Kognitionsverberne er til dels udvalgt på baggrund af, at de kan forekomme med nominativ-med-*at*-infinitiv, og der er gode argumenter for, at også denne konstruktion er propositionel (Boye 2002, se også afsnit 5.2.).

4.2. *Besvarelse af spørgsmål 2a: Semantiske verbalkonstruktioner*

Spørgsmål 2a er: Ledsages komplementkontrasten af en semantisk kontrast mellem to betydninger af kognitionsverberne (analogt med den semantiske kontrast i sanse-, videns- og ytringsverber)? Også dette spørgsmål blev besvaret gennem søgninger i KorpusDK og Google-søgninger og efterfølgende analyse af resultaterne af disse søgninger.

For et par kognitionsverbers vedkommende, *tænke* og *vurdere*, kan spørgsmålet besvares bekræftende. I (14a) angiver *tænke* således oversættningens subjeksreferents propositionelle attitude til den proposition, der udtrykkes af komplementet, mens verbet i (14b) snarere må betragtes som et udtryk for intention eller hensigt: Oversættningens subjeksreferent har til hensigt at tage til Midtjylland. Tilsvarende forholder det sig med *vurdere* i (15). I (15a) angår vurderingen sandheden af den proposition, der udtrykkes af komplementet, mens vurderingen i (15b) er intentionel og gælder sagforholdet 'have den med i sengen'.

- (14a) Bagefter blev jeg afmægtig for jeg tænkte, at jeg ikke kunne gøre noget.
 (14b) Jeg tænker at tage til Midtjylland.
 (15a) Der er taget lidt af rullen, men jeg vurderer, at der er 7-8 m tilbage.
 (15b) Den er seriøst så blød, at jeg vurderer at have den med i sengen...

Bemærk, at (15b) ikke kan omskrives til en sætning med indikativkomplement uden betydningsændring: I (15b') har *vurdere* mistet sin intentionsbetydning; vurderingen gælder ligesom i (15a) sandheden af den proposition, der nu udtrykkes af komplementet.

(15b') Den er seriøst så blød, at jeg vurderer, at jeg har den med i sengen.

Denne kontrast mellem propositionel attitude-betydning og intentionel betydning minder om en, man finder i kognitionsverber i andre sprog, fx awa pit (et sydamerikansk og barbacoansk sprog) (Curnow 1997). Her optræder verbet *min* 'tænke' med propositionel attitude-betydning, når det forekommer med såkaldte "type 1"-komplementer med såkaldt *nonlocutional* form af verbet (16a) (efter Curnow 1997: 257). Derimod har verbet intentionsbetydning, når det forekommer med "type 4"-komplementer med infinitiv af verbet (16b) (efter Curnow 1997: 258; bemærk, at Curnow ved en fejl omtaler "type 4" som "type 3").

(16a) na=na mamaz i
 1SG.(NOM)=TOP [anden være.(NONLOCUT)]
 min-ta-w
 tænke-PST-LOCUT:SBJ
 'Jeg tænkte, det var noget andet'.

(16b) na=na martes=na ì-n
 1SG.(NOM)=TOP [tirsdag=TOP rejse-INF]
 min-tu-ata-w miercoles
 tænke-IPFV-PST-LOCUT: SBJ onsdag
 ì-ma-tì-mtu-s=ma
 rejse-COMPL-TERM-IPFV-LOCUT=TEMP
 'Jeg planlagde at rejse tirsdag, men nu vil jeg rejse på onsdag'.

Der lader altså til at være en god sag for hypotese 2, når vi ser på verbalbetydninger. Men der er kun en forskel i verbalbetydninger ved to af de 15 undersøgte verber, nemlig *tænke* og *vurdere*.

For de fleste kognitionsverbers vedkommende ledsages kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement ikke af nogen betydningskontrast i kognitionsverbet: Verbet har udelukkende propositionel attitude-betydning (sammenlign a- og b-eksemplerne i (17)-(20) nedenfor). For de fleste kognitionsverber kan konstruktioner med infinitivkomplement således uden væsentlig betydningsændring omskrives til konstruktioner med indikativkomplement (sammenlign b- med b'-eksemplerne).

(17a) Ikke mindst fordi jeg **mener**, at jeg kan huske, at jeg fik et mave-tilfælde og kastede op,...

- (17b) Jeg **mener** at kunne huske, at hr. Helge Adam Møller i torsdags,...
- (17b') Jeg **mener**, at jeg kan huske, at hr. Helge Adam Møller i torsdags,...
- (18a) Jeg **troede**, at jeg kunne klare jobbet som taktiker alene.
- (18b) Hvis jeg havde **troet** at kunne dulme smerten i bjerge af chokolade, tog jeg fejl,...
- (18b') Hvis jeg havde **troet**, at jeg kunne dulme smerten i bjerge af chokolade, tog jeg fejl,...
- (19a) Jeg **antager** at jeg er lidt sløv i optrækket.
- (19b) da jeg **antager**, [sic] at være ny i at etablere både arbejds- og familieliv.
- (19b') da jeg **antager**, at jeg er ny i at etablere både arbejds- og familieliv.

Nogle kognitionsverber har fremtidig orientering, hvilket gør det mindre oplagt at tale om propositionel attitude-betydning. Men igen er der ingen væsentlig betydningsforskel i verberne.

- (20a) De er noget tungere, så jeg **forventer**, at jeg kan bruge min hurtighed.
- (20b) og jeg **forventede** at finde dens lort nede mellem tøjet.
- (20b') og jeg **forventede**, at jeg fandt dens lort nede mellem tøjet.

Dertil kommer, at komplementkontrasten selv ved *tænke* ikke altid ledsages af en klar betydningskontrast. Det gælder især, når komplementsætningen er fremtidig.

- (21a) Jeg tænker, at jeg tager til Dalum i morgen.
- (21b) Jeg tænker at tage til Dalum i morgen.

Svaret på spørgsmål 2a er altså: Ja, der er forskel i kognitionsverbets betydning afhængig af, om verbet i komplementet er indikativ eller infinitiv, men kun for to kognitionsverbers vedkommende og ikke systematisk.

4.3. Besvarelse af spørgsmål 2b: Epistemisk modifikation

Spørgsmål 2b er: Tillader de to komplementtyper epistemisk modifikation? Da epistemisk modifikation i komplementet er et relativt sjældent fænomen, blev dette spørgsmål besvaret på baggrund af Google-søgninger og ikke søgninger i KorpusDK.

For seks af de 15 kognitionsverbers vedkommende blev epistemisk mo-

difikation attesteret både for indikativ- og infinitivkomplement: *forestille sig* (22), *forvente* (23), *mene* (24), *påregne* (25), *tro* (26), *tænke* (27). De fleste af disse kognitionsverber er ret hyppige.

- (22a) Jeg forestiller mig, at jeg **sandsynligvis** vil finde ham problematisk i mange henseender, men...
- (22b) Jeg forestiller mig **sandsynligvis** at reagere på samme måde.
- (23a) fordi de forventede at der **sikkert** ville komme en masse træbyggeri i konkurrencen
- (23b) 42 % i KsP spørgeskemaundersøgelsen forventede **måske** at være i Nykredit Forsikring om et år.
- (24a) Nogle mener, at der **måske** sker et skifte ved næste byrådsvalg.
- (24b) Man mener **måske** at have fundet Christopher Columbus' skib Santa Maria ud for Haitis kyst.
- (25a) Vi påregner at der **sikkert** skal laves lidt om osv...
- (25b) Standard & Poor's påregner **måske** at skulle nedgradere staten Portugals langfristede gæld inden længe.
- (26a) Dorthe Kingo Thruelsen tror, at der **sikkert** er nogle af de færdiguddannede lærere, der flygter...
- (26b) Jeg tror **måske** at have fundet en løsning selv.
- (27a) Jeg tænker at jeg **måske** tager sønnen med hvis hans humør er til det.
- (27b) Tænker **måske** at tage ud kl 16, er der andre klar?

For yderligere tre verbers vedkommende er epistemisk modifikation attesteret for indikativkomplement, men ikke med sikkerhed for infinitivkomplement: *formode* (28), *vente* (29), *vurdere* (30).

- (28a) ...og jeg formoder at der **sikkert** hele tiden har været tale om popularitet,...
- (28b) ?...men jeg formoder **måske** at tale om deres grad af engagement.
- (29a) Jeg er ikke meget for at det skal blive for dyrt, så jeg gik lidt og ventede, at der **måske** viste sig en løsning, og det var lige hvad der skete.
- (29b) jeg ventede **sikkert** at blive slaaet ud i femte Omgang, jeg havde faaet et Slag paa Siden af Hagen, der næsten tog Bevidstheden fra mig.
- (30a) Hvis de på lokalmuseet vurderer, at der **sikkert** er tale om danefæ, bliver det videresendt til Nationalmuseet i København,...
- (30b) Kirze vurderer **måske** at sælge sin.

Usikkerheden skyldes, at de epistemiske adverbier i de eksempler, vi har fundet med infinitivkomplement, i konteksten udviser oplagt skopustvetydighed. I (30b) er det fx ikke entydigt, at *måske* skal læses som gående på infinitivkomplementet; *måske* kan snildt læses som gående på oversætningen (*Kürze vurderer...*). Vi har ikke kunnet finde overbevisende autentiske eksempler svarende til *Jeg havde ventet måske at blive slået ud i femte omgang*, hvor konstruktionen med hjælpeverbium og infinitivkognitionsverbium entydigt knytter det epistemiske adverbium til infinitivkomplementet.

For seks verbers vedkommende er epistemisk modifikation kun attestet for indikativkomplement: *anslå* (31), *antage* (32), *estimere* (33), *finde* (34), *mistænke* (35), *skønne* (36). De fleste af de pågældende verber er ret sjældne.

- (31) Formanden anslår, at det **nok** er lykkedes at fjerne halvdelen af det affald, som ligger i åen.
- (32) Jeg anede ikke mine levende råd, men antog, at det **sikkert** havde noget at gøre med, at kopibeskyttelsen i HDMI-kablet (HDCP) var på spil.
- (33) Tina Thomsen estimerer, at det **nok** tager omkring 30 minutter at lave en hel kranseketop fra start til slut.
- (34) Energitilsynet finder, at der **måske** er behov for at præcisere udkastets § 5. om meddelelse af deklARATIONER til forbrugerne.
- (35) Brandårsagen er stadig ukendt, men politiet mistænker, at der **måske** kan ligge en kriminel handling bag.
- (36) Oliver Bühler skønner, at det **nok** mest er et byfænomen, "simpelthen fordi antallet af hunde pr. træ nok er større i byen".

For et enkelt verbs vedkommende, *forvente sig*, har vi ikke attesteret epistemisk modifikation for hverken indikativ- eller infinitivkomplement.

Svaret på spørgsmål 2b er altså ikke entydigt. Indikativkomplement er attesteret med epistemisk modifikation ved alle kognitionsverber undtagen *forvente sig*. Infinitivkomplement er derimod kun attesteret med epistemisk modifikation ved seks-ni kognitionsverber. Dette mudrede resultat er muligvis en konsekvens af frekvensforhold. Som nævnt er epistemisk modifikation i komplementet et relativt sjældent fænomen, og nogle verbalvarianter kan være for sjældent forekommende til, at de optræder med epistemisk modifikation i det materiale, der er tilgængeligt for Google. Eller rettere sagt: Nogle konstruktioner kan være for sjældent forekommende – når det gælder konstruktioner med indikativkomplement har vi jo attesteret epistemisk modifikation i komplementet for næsten alle verbers vedkom-

mende. Det er i denne forbindelse værd at bemærke, at nogle af de verber, der er attesteret med modifikation i infinitivkomplementet, nok er ret hyppige – det gælder fx *mene* og *tro* – mens de verber, der ikke er attesteret med sådan modifikation, må antages at være relativt sjældne i hvert fald i konstruktionen med infinitivkomplement.

4.4. Sammenfatning af korpusundersøgelsen

Svaret på hovedspørgsmål 2 – er der argumenter for hypotese 1 eller 2? – er ikke entydigt.

Der er noget, der taler for hypotese 2: 1) Ved kognitionsverberne *tænke* og *vurdere* kan kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement ledsages af en kontrast mellem propositionel attitude- og intentionsbetydning. Netop en sådan kontrast ville man på tværsprogligt grundlag forvente, hvis det var tilfældet, at den syntaktiske forskel på indikativ- og infinitivkomplement modsvares af en semantisk forskel på proposition og sagforhold. Men det er kun ved disse to verber, vi finder dette fænomen, og selv i forbindelse med de to verber kan konstruktionen med infinitivkomplement nogle gange omskrives til konstruktion med indikativkomplement uden væsentlig ændring i verbets betydning. 2) For næsten alle verber har vi attesteret epistemisk modifikation i indikativkomplementet, og for en række verber har vi ikke kunnet attestere, at infinitivkomplementet kan modificeres epistemisk. Det kunne pege i retning af, at kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplementet trods alt afspejler en kontrast mellem proposition og sagforhold. Imidlertid er netop *tænke* og (med en mindre grad af sikkerhed) *vurdere*, der semantisk understøtter tanken om, at de to syntaktiske konstruktioner afspejler den semantiske kontrast mellem proposition og sagforhold, blandt de verber, der tillader epistemisk modifikation af begge komplementtyper, og det taler imod en sagforholds-propositions-kontrast mellem de to konstruktionstyper.

Desuden taler følgende to forhold mod hypotese 2: 1) Ved de fleste kognitionsverber ledsages kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement **ikke** af den kontrast mellem propositionel attitude- og intentionsbetydning, man på tværsprogligt grundlag ville forvente, hvis hypotese 2 var den rette. 2) For en række verber har vi kunnet attestere, at både infinitiv- og indikativkomplementet kan modificeres epistemisk. Det tyder på, at begge komplementtyper er propositionelle, og manglen på attestering for visse verber kan antages at være et resultat af, at de fleste af de pågældende verber er ret lavfrekvente. Det forhold, at begge komplementtyper lader til at

være propositionelle, i hvert fald i mange tilfælde, taler for hypotese 1, for så vidt som denne hypotese er eneste alternativ til hypotese 2.

Hypotese 1 er som nævnt, at kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement er motiveret af ikonicitet. Denne hypotese kan ikke efterprøves i en korpusundersøgelse af et enkelt sprog, alene af den grund at ikonicitet er en motiverende og ikke tvingende kraft. Men hypotesen kan understøttes ved data fra mange sprog.

5. Teoretiske implikationer

I det følgende diskuterer vi de teoretiske implikationer, som vores korpusundersøgelse har for indikativ, infinitiv og komplementkontraster.

5.1. *Indikativ*

Undersøgelsen røkker ikke ved forståelsen af indikativ som propositionsmarkør (Boye & Harder 2018; Engberg-Pedersen, Boye & Harder 2019). Den støtter den tværtimod: Ved alle kognitionsverber bortset fra et enkelt (*forvente sig*) er indikativkomplement attesteret med epistemisk modifikation.

5.2. *Infinitiv*

At-infinitivkomplementer til videns- og ytringsverber samt emotive verber er som sagt ofte blevet analyseret som sagforholdskodende. Det kunne give anledning til den hypotese, at *at*-infinitiv – eller infinitiv i det hele taget – koder sagforhold. Vores undersøgelse drager en sådan hypotese i tvivl, for så vidt som den viser, at infinitivkomplementer til kognitionsverber ofte udtrykker propositioner. I den henseende er kognitionsverbernes infinitivkomplementer sammenlignelige med de nøgne infinitiver, der ledsager modalverber. Sådanne infinitiver udtrykker sagforhold, når de ledsager et ikke-epistemisk (dynamisk eller deontisk) modalverbum (37a), men de kan også udtrykke en proposition, nemlig når de ledsager et epistemisk modalverbum (37b) (se fx Lyons 1977: 842-843, Palmer 1979: 35 og Perkins 1983: 7-8).

(37a) Du skal gå nu.

(37b) Han skal have været ordblindelærer i sin ungdom.

Infinitivkomplementerne er også sammenlignelige med nominativ-med-infinitiv-konstruktioner. Igen kan sådanne konstruktioner udtrykke sag-

forhold, nemlig når infinitiven er nøgen (38a), men når der er tale om en *at*-infinitiv (38b), er de propositionelle (Boye 2002).

(38a) Morderen ses stå bag søjlen i Fjords Bygning.

(38b) Han menes at være grammatiker.

Så vidt vi kan se, er der på denne baggrund to måder at opfatte infinitiven på i forhold til kontrasten mellem proposition og sagforhold. Man kan forstå infinitiven som tvetydig eller vag mht. denne kontrast. Men man kan også fastholde, at infinitiv koder sagforhold, idet man så må hævde, at visse verber, verbalbetydninger og konstruktioner tvinger propositionel betydning frem (med et engelsk udtryk fra litteraturen er der så tale om *coercion*).

5.3. Komplementkontraster

Skønt vores resultater overvejende støtter den forklaring, der bygger på kohæsiionsikonicitet, kan den anden forklaring – syntaktisk afspejling af kontrasten mellem proposition og sagforhold – ikke helt afvises for alle verbers vedkommende. Det er påfaldende, at *tænke* og *vurdere*, når de forekommer med infinitivkomplement, kan have den intentionsbetydning, man på tværsprogligt grundlag ville forvente, hvis den anden forklaring var den rette. På den anden side er det også påfaldende, at de to verber ikke altid udviser denne betydningsforskel, og at deres infinitivkomplement (med større eller mindre sikkerhed) er attesteret med epistemisk modifikation. Både den første og den anden forklaring har med andre ord noget for sig. Det kunne tyde på, at der netop, når det gælder disse to verber, er lidt rød i systemet: Kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement kan både udtrykke kontrasten mellem proposition og sagforhold og have at gøre med korreferentielle argumenter i over- og undersætning.

6. Sammenfatning

Mange danske kognitionsverber kan i lighed med sanseverber, emotive verber og vidensverber konstrueres både med et komplement med verbal i indikativ og med et infinitivkomplement. Det rejser spørgsmålet, hvad kontrasten mellem de to komplementtyper koder. På baggrund af den lingvistiske litteratur kan der opstilles to hypoteser. Den ene har at gøre med kohæsiionsikonicitet, mere specifikt med referentiel integration: Kontrasten har at gøre med, om oversætningen og komplementet har korreferentielle primære argumenter. Infinitivkomplementet koder, at de har det, mens

indikativkomplementet ikke gør det og altså både tillader korreferentielle og ikke-korreferentielle argumenter. Den anden hypotese er, at kontrasten koder en kontrast mellem proposition og sagforhold.

For at teste de to forklaringer mod hinanden undersøgte vi 15 kognitionsverber i KorpusDK og gennem Google-søgninger. Vi undersøgte, om de enkelte verber havde forskellige betydninger afhængigt af, om de forekom med indikativ- eller infinitivkomplement. En sådan forskel kunne pege på en forskel på propositions- over for sagforholdsbetydning. For et par verber (*tænke* og *vurdere*) fandt vi sådan en forskel: Med infinitivkomplement kunne verberne have intentionsbetydning, med indikativkomplement kunne de udtrykke propositionel holdning. Men dels var denne forskel ikke systematisk for de to verber, dels viste de 13 andre verber ikke den samme forskel. Dernæst undersøgte vi, om komplementerne kunne modificeres epistemisk, idet propositioner og ikke sagforhold kan modificeres epistemisk. Her viste det sig, at alle verber bortset fra et enkelt forekom med epistemisk modificeret indikativkomplement, og at en hel del af verberne forekom med epistemisk modificeret infinitivkomplement.

Der er overordnet set ikke meget, der taler for vores anden hypotese: For langt de fleste kognitionsverbers vedkommende ser det ikke ud til, at komplementkontrasten er forbundet med en semantisk kontrast mellem proposition og sagforhold. Tværtimod lader ikke blot alle indikativkomplement, men også de fleste infinitivkomplement til at være propositionelle. For så vidt som det eneste alternativ til den anden hypotese er den første hypotese, ser det altså ud til, at kontrasten mellem indikativ- og infinitivkomplement har at gøre med, om kognitionsverbet og dets komplement har korreferentielle primære argumenter eller ej. Verberne *tænke* og *vurdere* udgør imidlertid en komplikation. Ved disse to verber kan kontrasten udtrykke både korreferentialitet og kontrasten mellem proposition og sagforhold. En anden komplikation er, at kognitionsverber kan tage indikativkomplement, også når oversættelse og komplementets primære argumenter er korreferentielle (fx *Jeg troede, jeg var i Rom* i stedet for *Jeg troede at være i Rom*). Denne komplikation har vi redegjort for med analysen af konstruktionen med indikativkomplement som uspecificeret mht., om der er korreferentielle primære argumenter eller ej. Forholdet kan måske forklares ved sprogbrugernes tilbøjelighed til at konstruere propositionel betydning som indikativkomplement i lighed med, hvad man ser ved bl.a. sanseverber.

Sammenfattende kan man sige, at kognitionsverber med sætningskomplement er en slagmark for forskellige tendenser, dels en tendens til kohæsionsikonicitet manifesteret ved infinitivkomplement uden gentagen

benævnelse af referenten, dels en tendens til at lade indikativkomplementer entydigt kode propositioner og infinitivkomplementer sagforhold. Det sidste ville være udtryk for en stræben mod isomorfi mellem udtryk og indhold.

Om forfatterne

Kasper Boye, ph.d., lektor i lingvistik, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

Anders Andersen, ph.d.-stipendiat, Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, Københavns Universitet.

Elisabeth Engberg-Pedersen, dr.phil., professor i anvendt lingvistik, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

Liste over forkortelser anvendt i glosseringerne

1	=	første person
COMPL	=	kompletiv
IPFV	=	imperfektiv
LOCUT	=	locutional person
NOM	=	nominativ
NONLOCUT	=	non-locutional person
SBJ	=	subjekt
TEMP	=	tempusmarkør
TERM	=	terminativt aspekt
TOP	=	topic

Litteratur

Boye, K. (2002): Den danske infinitivneksus – distribution, funktion og diakroni. *Danske Studier* 2002, 17-68.

Boye, K. (2010): Reference and clausal perception-verb complements. *Linguistics* 48.2, 391-430.

Boye, K. (2012): *Epistemic meaning: A crosslinguistic and functional-cognitive study*. Berlin, Germany: Mouton de Gruyter.

Boye, K. & P. Harder. (2018): Verbalmodus og sætningsmodus. *Ny forskning i grammatik* 25, 4-15.

Curnow, T.J. (1997): *A grammar of Awa Pit (Cualquer): An indigenous language of South-western Columbia*. Afhandling. Australian National University.

- Dik, S. & K. Hengeveld (1991): The hierarchical structure of the clause and the typology of perception-verb complements. *Linguistics* 29, 231-259.
- Engberg-Pedersen, E., K. Boye & P. Harder (2019): *Semantik*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Givón, T. (2001): *Syntax*, vol. 2. Amsterdam: John Benjamins.
- Haspelmath, M. (2008): Frequency vs. iconicity in explaining grammatical asymmetries. *Cognitive Linguistics* 19.1, 1-33.
- Kehayov, P. & K. Boye (2016): Complementizer semantics in European languages: Overview and generalizations. I: *Complementizer semantics in European languages*. K. Boye & P. Kehayov (red.). Berlin: De Gruyter, 809-878.
- Langacker, R. (2008): *Cognitive Grammar: A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Loux, M.J. (1998): *Metaphysics*. London: Routledge.
- Lyons, J. (1977): *Semantics, vol. 1-2*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Nimb, S., H. Lorentzen, L. Theilgaard & T. Troelsgård (2014). *Den danske begrebsordbog*. København og Odense: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Syddansk Universitetsforlag.
- Palmer, F.R. (1979): *Modality and the English modals*. London: Longman.
- Perkins, M.R. (1983): *Modal expressions in English*. London: Frances Pinter.
- Schüle, S. (2000): *Perception verb complements in Akatek, a Mayan language*. Afhandling. Universität Tübingen.
- Svenonius, P. (1998): *Dependent nexus: Subordinate predication structures in English and the Scandinavian languages*. Afhandling. University of California at Santa Cruz.
- Sørensen, M.-L.L. & K. Boye (2015): Vidensprædikatskomplementering. *Ny forskning i grammatik* 22, 233-253.
- Sørensen, M.-L.L. & K. Boye (2017): Lagdelt indholdsstruktur i selvstændige ytringer og direkte og indirekte ytringsgengivelse. *Ny forskning i grammatik* 24, 121-140.
- Vendler, Z. (1967): *Linguistics in philosophy*. Ithaca, New York: Cornell University Press.